УДК 372.8:378:811

РОЛЬ ФАХОВИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ФАХІВЦІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ДОСВІД США

О. В. МАРТИНЮК

Сучасне суспільство потребує висококваліфікованих, конкурентоздатних та інтелектуально розвинених фахівців, здатних швидко адаптуватись до якісних змін умов праці, ефективно використовувати інноваційні технології, безупинно розвивати творчий потенціал, незалежно від галузі їхньої професійної діяльності.

Існування окремих суперечностей між ринковою потребою у кваліфікованих фахівцях з іноземної мови та реальним станом їхньої готовності до виконання професійних функцій, між вимогами інформаційного суспільства й усталеним змістом, традиційними формами і технологіями їхньої підготовки зумовлюють необхідність інтенсифікації процесу їхнього *професійного становлення* на різних його етапах.

Відомий російський психолог Е. Зеєр зазначає, що професійне становлення особитості охоплює більшість етапів онтогенезу людини, а саме період від початку формування професійних намірів до завершення активної професійної діяльності. У нашому дослідженні ми спираємося на запропоноване ним визначення професійного становлення як продуктивного процесу розвитку і саморозвитку особистості, засвоєння й самопроектування професійно орієнтованих видів діяльності, визначення свого місця у світі професій, реалізації себе у професії та самоактуалізації свого потенціалу для досягнення вершин професіоналізму [1].

Ефективність процесу професійного становлення, на думку Е. Зеєра, залежить від таких умов: психологічно зумовленого вибору професії; професійного відбору кандидатів (оптантів), які мають інтерес і нахил до професії, формування у них професійної спрямованості; змісту й технологій професійно-освітнього процесу у навчальному закладі; послідовного засвоєння фахівцем системи взаємопов'язаних видів діяльності [1].

Російський психолог Т. Кудрявцев розглядає професійне становлення особистості як багатоплановий і динамічний процес, який включає чотири основні етапи (стадії): 1) виникнення й формування професійних намірів; 2) професійне навчання і підготовку до професійної діяльності; 3) адаптацію до умов професійної діяльності, активне освоєння професії; 4) часткову або повну реалізацію особистості у професійній діяльності [2].

Цілком зрозуміло, що професійне становлення фахівця не обмежується стінами навчального закладу та місцем його професійної діяльності. Ефективність цього процесу забезпечується налагодженою взаємодією і обміном досвідом навчально-виховної діяльності між вищими навчальними закладами (ВНЗ), співпрацею між підприємствами та ВНЗ, функціонуванням організацій контролю якості освіти, діяльністю професійних об'єднань фахівців однієї або споріднених професій.

Роль вітчизняних професійних організацій у підготовці висококваліфікованих фахівців розглядається у наукових працях С. Голови, М. Димитрова, В. Метелиці, О. Петрука, Л. Шатковської, Л. Чижевської, Г. Ямборко. У цьому контексті корисним є вивчення зарубіжного досвіду діяльності фахових об'єднань щодо сприяння безперервності і наступності професійного становлення фахівців, зокрема досвіду фахових перекладацьких об'єднань США.

Метою нашого дослідження є визначення ролі фахових об'єднань у професійному становленні фахівців з іноземної мови на основі досвіду США.

Під *фаховими об'єднаннями* слід розуміти види самоорганізації громадян і юридичних осіб, що створюється з метою реалізації суспільних та професійних інтересів, упровадження засад саморегулювання у визначеній статутом сфері, галузі чи секторі діяльності. Сюди відносимо професійні асоціації, спілки, гільдії, осередки тощо. Розглянемо основні з тих, які успішно функціонують у США, сприяючи професійному становленню фахівців з іноземної мови. Зважаючи на значний попит на перекладацькі послуги, більшість з них є саме перекладацькими фаховими об'єднаннями.

У 1959 році була заснована Американська асоціація перекладачів (ААП). На сьогодні ААП налічує більше 10 000 членів (фізичних осіб, зокрема письмових та усних перекладачів, учителів, проектних менеджерів; компаній-розробників програмного забезпечення, організацій, що надають мовні послуги, університетів, урядових установ) з 90 країн світу.

Основними завданнями асоціації є [4]:

популяризація професії усного та письмового перекладача у сучасному суспільстві;

соціальний захист і захист фінансових інтересів перекладачів;

забезпечення комунікації і обміну досвідом між перекладачами;

розробка стандартів професійної діяльності й ділової етики;

підвищення кваліфікації перекладачів-практиків;

створення сприятливих умов для співпраці між перекладачами та представниками споріднених професій;

підтримка професійних і соціальних зв'язків між членами Асоціації.

До головних напрямів діяльності ААП належать:

публікація періодичних видань, бюлетенів, наукових записок, глосаріїв, словників, доповідей та інших інформаційних матеріалів;

проведення періодичних зборів;

підтримка програм акредитації та сертифікації професійних перекладачів відповідно до розроблених професійних стандартів;

забезпечення співпраці між професійними організаціями у споріднених галузях діяльності;

взаємодія з вищими навчальними закладами, урядовими установами, фондами і організаціями, що функціонують в освітній галузі, у тому числі у галузі післядипломної освіти перекладачів;

будь-яка інша діяльність, спрямована на забезпечення ефективності та якості перекладацьких послуг, а також добробуту членів ААП.

Асоціація сприяє залученню професійних перекладачів до розробки змісту освітніх програм, організації навчального процесу на базі ВНЗ, які є її членами.

З метою підтримки фахівців-початківців, зокрема молодих перекладачів, ААП запровадила ефективну менторську програму (*ментор* з лат. – керівник, учитель, наставник). Учасниками програми стають члени асоціації, які потребують професійних консультацій із досвідченими менторами для підвищення ефективності своєї професійної діяльності. Програма розрахована на один рік підготовки (дві години на місяць) і передбачає як очну, так і дистанційну форми взаємодії між її учасниками. Окрім того, члени ААП розробили стратегії пропагування професії перекладача серед учнівської молоді шкіл на всій території США.

Асоціація періодично проводить планові конференції та семінари (у тому числі й міжнародні). У рамках щорічної науково-практичної конференції ААП організовуються наукові дискусії, презентації, тренінги тощо. Фахівці мають змогу не лише обмінюватись досвідом професійної діяльності, підвищувати рівень кваліфікації, а й налагоджувати професійні зв'язки з колегами і потенційними роботодавцями.

Протягом року ААП проводить одноденні навчально-практичні семінари для усних та письмових перекладачів у найбільших містах США, метою яких є підвищення кваліфікації фахівців-практиків.

Окрім зазначеної вище щорічної конференції, ААП почергово проводить навчальні конференції, учасники яких працюють у секціях, залежно від їхньої мовної спеціалізації, професійних інтересів та рівня професіоналізму (від початківців до експертів).

ААП має 50-річний досвід роботи у галузі сертифікації перекладачів. Процес *сертифікації* передбачає визначення рівня професійної компетентності перекладача відповідним незалежним органом. Сертифікат є об'єктивним свідченням наявності необхідних умінь та навичок професійного перекладу, своєрідною гарантією якості перекладацьких послуг на ринку праці.

Характерною особливістю сертифікації перекладачів у США є специфікація сфери їхньої професійної компетентності: письмовий або усний (послідовний чи синхронний) переклад, літературний переклад, технічний переклад, медичний переклад, юридичний переклад. У сертифікаті обов'язково зазначаються комбінація мов та напрям перекладу (наприклад, з англійської мови іспанською).

Сертифікат надається лише тим фахівцям, які мають відповідну освіту у сфері спеціалізації, досвід роботи за спеціальністю й успішно складають сертифікаційний іспит. Ще однією обов'язковою умовою отримання сертифікату є асоційоване членство в ААП (сертифікат залишається дійсним упродовж усього терміну перебування у цьому статусі). Отримавши сертифікат ААП, необхідно протягом трьох років пройти передбачений ААП курс підвищення кваліфікації за сферою спеціалізації

(обсяг навчального навантаження – 20 кредитів). Тут варто зазначити, що процес сертифікації кваліфікацій перекладачів базується на добровільних засадах.

Національна асоціація судових перекладачів США (заснована у 1978 році) ставить на меті розробку стандартів якості перекладацьких послуг, сертифікацію фахівців з усного і письмового судового перекладу, обмін інформацією між перекладачами-практиками, ВНЗ, де здійснюється професійна підготовка судових перекладачів, юридичних працівників. Станом на 2010 рік її членами були близько 1 200 резидентів США, Латинської Америки, Європи, Азії та Австралії [5].

Асоціація літературних перекладачів США розпочала діяльність у 1978 році на базі Техаського університету у Далласі для забезпечення міжнаціональної культурної комунікації засобами літературного перекладу. Асоціація здійснює видавничу діяльність, проводить щорічні конференції, присвячені проблемам літературного перекладу, поширенню літературної спадщини країн світу [3].

Нью-Йоркський осередок перекладачів заснований у 1979 році як філіал Асоціації перекладачів Америки. Він об'єднує незалежних перекладачів і перекладацькі агенції, які працюють у різних сферах перекладу – технічній, юридичній, комерційній, науковій. Основними завданнями осередку є популяризація професії перекладача, інформаційна підтримка його членів, організація конференцій, семінарів та майстер-класів, забезпечення перекладацьких послуг для суб'єктів економічної діяльності [7].

Гільдія письмових і усних перекладачів США започаткована у 1991 році. Окрім забезпечення співпраці між її членами, метою Гільдії є працевлаштування та покращення умов професійної діяльності перекладачів, законодавче лобіювання, інформаційна підтримка перекладачів-початківців [8].

У 1934 році додаткову освітню можливість отримали майбутні лінгвісти після заснування літнього навчального табору у штаті Арканзас. Його метою була підготовка до сільського життя та вивчення іноземної мови в Латинській Америці. З того часу діяльність табору розширилася до світового масштабу, а сам він дістав назву Міжнародного літнього інституту лінгвістики. Філіали інституту існують у різних куточках світу (Африка, Південна та Північна Америка, Азія), його викладачами є фахівці з різних країн, які проходять відповідну підготовку і працюють під егідою організацій (здебільшого релігійних), а також ВНЗ світового рівня [6].

Інститут пропонує вивчення курсів фонетики, фонології, морфології, синтаксису, культурної антропології, мовознавства, соціолінгвістики та перекладу. Спільно з вищими навчальними закладами, такими, як Інститут прикладної лінгвістики (США), Далласька теологічна семінарія, Канадський інститут лінгвістики, Євангелістський університет теології в Найробі, інститут здійснює професійну підготовку перекладачів за кількома магістерськими програмами.

Вважаємо за доцільне також коротко охарактеризувати діяльність глобальних інтерактивних асоціацій та мереж. Отже, у 2003 році була створена глобальна мережа під назвою Міжнародна асоціація перекладу і міжкультурних досліджень, її засновниками стали професори та викладачі перекладацьких факультетів провідних ВНЗ Канади, Великої Британії, Китаю, Кореї, Бельгії, Німеччини, США, Бразилії, Південної Африки, Японії, Аргентини. Асоціація ставить перед собою такі завдання:

організацію форумів для обміну знаннями, досвідом і ресурсами між науковцями з усіх країн світу;

стимулювання співпраці між фахівцями різних регіонів;

розв'язання спільних проблем за участю науковців різних галузей.

Асоціація також організовує конференції, зустрічі, семінари, публікує наукові праці, координує дослідницькі проекти, обмінюється інформацією з іншими організаціями, створює фонди підтримки діяльності членів організації.

Глобальний інститут перекладу – міжнародна інтерактивна мережа, заснована з метою організації форумів професійних перекладачів. Інститут забезпечує спонсорську допомогу програмі «Сертифікований фахівець-перекладач», спрямованій на дистанційну підготовку та сертифікацію професійних перекладачів. Серед інших його завдань є створення баз даних перекладацьких агенцій і забезпечення безкоштовного доступу до них для учасників програми, надання їм права на розміщення власних резюме на сайті організації.

Глобальна інтернет-асоціація перекладачів була започаткована у 2009 році для залучення сучасних засобів інформації до сфери перекладацьких послуг та створення інфраструктури для здійснення перекладацької діяльності в режимі он-лайн. Асоціація сприяє підготовці перекладачів до

ефективної роботи в мережі Інтернет, установлює зв'язки між фахівцями та потенційними замовниками перекладацьких послуг. Мережа співпрацює як з окремими перекладачами, так і з перекладацькими агенціями і організаціями, які підтримують концепцію створення інтерактивної платформи професійного становлення перекладачів.

Аналізуючи американський досвід діяльності фахових об'єднань (зокрема, перекладацьких), ми дійшли висновку, що вони є важливими учасниками процесу професійного становлення фахівців з іноземної мови. Роль фахових об'єднань полягає у забезпеченні ними таких функцій:

співпраці з вищими навчальними закладами щодо розробки освітньо-професійних програм; організації практичної підготовки студентів та майстер-класів за участю фахівців-практиків;

інформаційної підтримки фахівців-початківців, зокрема впровадженні так званих менторських програм;

координуванні дослідницьких проектів, організації конференцій, семінарів, наукових дискусій, презентацій, форумів, що сприяють розвитку наукового потенціалу й поглибленню теоретичних знань фахівців;

проведенні навчально-практичних семінарів і тренінгів для активізації обміну досвідом практичної професійної діяльності між їхніми учасниками, вдосконалення умінь та навичок роботи з новими інформаційними ресурсами;

забезпеченні міжкультурної комунікації і розвитку міжкультурної компетенції фахівців;

сертифікації кваліфікацій фахівців відповідно до встановлених професійних стандартів.

Окрім перелічених вище функцій, фахові об'єднання популяризують професії та захищають інтереси їх учасників, здійснюють законодавче лобіювання, виконують роль посередників між фахівцями і їх потенційними роботодавцями, забезпечують моніторинг і контроль якості професійних послуг.

Зважаючи на багатоаспектність процесу професійного становлення фахівців з іноземної мови, одним із напрямів подальших наукових розвідок можна обрати організацію підвищення кваліфікації фахівців-практиків для зростання якості виконання їхніх професійних функцій.

Список використаної літератури

1. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития : учебное пособие для вузов / Э. Ф. Зеер. – М. : Academia, 2007. – 238 с.
2. Кудрявцев Т. В. Психологический анализ динамики профессионального самоопределения личности [Електронний ресурс] / Т. В. Кудрявцев, В. Ю. Шегурова // Вопросы психологии. – 1983. – № 2. – Режим доступу : http://www.tovievich.ru/book/14/400/1.htm. – Загол. з екрана. – Мова рос.
3. American Literary Translators Association [Офіційний сайт]. – Режим доступу : http://www.utdallas.edu/alta. – Загол. з екрана. – Мова англ.
4. American Translators Association [Офіційний сайт]. – Режим доступу : http://www.atanet.org. – Загол. з екрану. – Мова англ.
5. National Association of Judiciary Interpreters and Translators [Офіційний сайт]. – Режим доступу : http://www.najit.org/about/about.php. – Загол. з екрана. – Мова англ.
6. Summer Institute of Linguistics (SIL) International [Офіційний сайт]. – Режим доступу : www.sil.org. – Загол. з екрана. – Мова англ.
7. The New York Circle of Translators [Офіційний сайт]. – Режим доступу : http://www.nyctranslators.org. – Загол. з екрана. – Мова англ.

The Translators and Interpreters Guild [Офіційний сайт]. – Режим доступу : http://www.unionlanguages.org. – Загол. з екрана. – Мова англ.